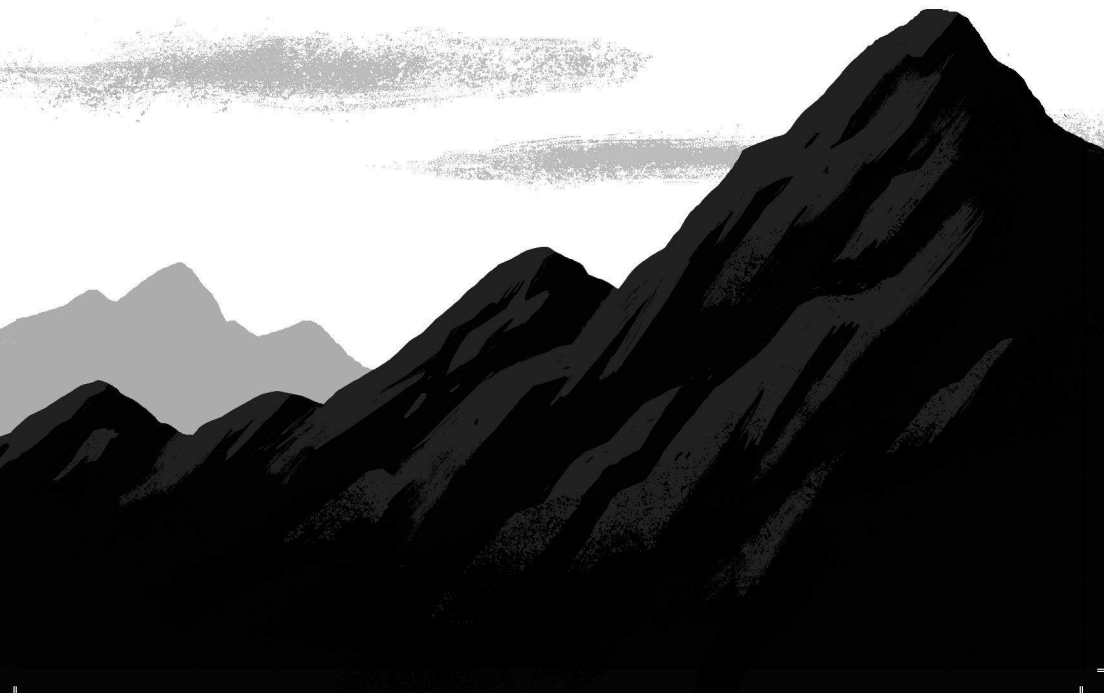

ZVUK STVARI KOJE PADAJU

Huan Gabrijel Vaskes

BOOKA.

Knjiga **72**

HUAN GABRIJEL VASKES
ZVUK STVARI KOJE PADAJU

Naslov originala

JUAN GABRIEL VÁSQUEZ

EL RUIDO DE LAS COSAS AL CAER

Copyright © 2011 Juan Gabriel Vásquez

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD SA ŠPANSKOG

Ivana Nikolić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

DIZAJN KORICA

Nikola Korać

PRELOM

Bodin Jovanović

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2017.

Tiraž 1500

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

ZVUK
STVARI
KOJE
PADAJU

ROMAN

HUAN GABRIJEL VASKES

SA ŠPANSKOG PREVELA

Ivana Nikolić

BOOKA.

Marijani, izumiteljki prostora i vremena

I gorele su, rušeći se, zidine mog sna,
onako kako se urlajući urušava jedan grad!

Aurelio Arturo, *Grad sna*

„Znači, i ti dolaziš s neba! Sa koje si planete?“

Antoan de Sent-Egziperi, *Mali princ*

Sadržaj

I	Jedna duga sama senka	11
II	Nije jedna od mojih mrtvih	55
III	Kad odsutni posmatraju	97
IV	Svi smo mi begunci	135
V	What's there to live for?	179
VI	Gore, gore, gore	227

I

Jedna duga sama senka

Prvi od nilskih konja, mužjak boje crnih bisera i tonu i po težak, pao je mrtav sredinom 2009.¹ Dve godine pre toga bio je pobjegao iz zoološkog vrta Pabla Eskobara u dolini Magdalene, i za vreme koje je proveo na slobodi uništio je useve, upao u izvor, uterao strah u kosti ribarima i čak napao rasplodne bikove s jedne stočarske farme. Lovci koji su ga stigli ispalili su mu jedan metak u glavu, drugi u srce (metke kalibra .375, pošto je koža nilskog konja debela); islikali su se uz njegovo mrtvo telo, veliku tamnu i naboranu gromadu, tek pali meteor; i tamo, pred prvim kamerama i radozalcima, pod kapokom² koji ih je štitio od jakog sunca, objasniše da zbog težine životinje ne mogu celog da ga prevezu, i odmah su počeli da ga komadaju. Ja sam bio u svom stanu u Bogoti, oko dvesta pedeset kilometara južno odatle, kad sam taj prizor prvi put video, odštampan na pola stranice jednog uglednog časopisa. I tako sam saznao da je utroba zakopana na mestu na kom je zver pala, a da su glava i noge završili

-
- 1 Godine 2009. Kolumbija se našla na mnogim naslovnim stranama jer su ubili mužjaka nilskog konja, Pepea, koji je pravio veliku štetu lokalnim farmerima. Životinju je ubio profesionalni lovac, a vojnici su pomogli prilikom hvatanja životinje i pritom se slikali uz lešinu. Taj čin je u svetu naišao na osudu, pa se odustalo od lova na ženku i mladunče. (Prim. prev.)
 - 2 Šp.: ceiba – kapok drvo. Sveto drvo naroda Maja. (Prim. prev.)

pak u mom gradu, u jednoj laboratoriji za biologiju. Takođe saznadoh da nilski konj nije umakao sam: u trenutku bekstva s njim su se nalazili njegova partnerka i njihovo mlado – ili oni koji, u sentimentalnoj verziji dnevnih listova s manje skrupula, behu njegova partnerka i njihovo mlado – čije se boravište sada ne zna, a potraga za njima odmah je poprimila ukus medijske tragedije: nedužni stvorovi koje proganja bezdušni sistem. I jednog od tih dana, dok sam u novinama pratio progon, zatekoh sebe kako se prisećam imena čoveka koji već dugo nije deo mojih misli, uprkos tome što me je jedno vreme misterija njegovog života zanimala više od ičeg drugog.

Tokom narednih nedelja sećanje na Rikarda Laverdea naraslo je iz nečeg slučajnog, jednog od onih ružnih trenutaka koje nam sećanje nekad priredi, u odanu i posvećenu utvaru, uvek prisutnu, koja stoji uz moj krevet dok ja sanjam, ili me gleda poizdalje tokom besanih noći. Jutarnji radio-programi i večernje vesti, kolumne bitnih ličnosti koje svi čitaju i pisci blogova koje niko ne čita, svi redom su se pitali je li bilo neophodno ubiti odlutale nilske konje, zar nije dovoljno zatvoriti ih, dati im uspavljujuće sredstvo, vratiti ih u Afriku; u mom stanu, daleko od te debate, no prateći je s pomešanim osećanjem zadivljenosti i odvratnosti, ja sam sve upornije mislio na Rikarda Laverdea, na dane kad smo se upoznali, na naš kratkotrajni odnos i njegove dugoročne posledice. U štampi i na ekranima vlasti su pravile popis bolesti koje može da raširi jedan ungalat – koristili su baš tu reč *ungulat*, novu za mene – a u bogatim delovima Bogote pojavljivale su se majice s natpisom „Save the hippos“; u mom stanu, tokom dugih noći pršavice koja sipi, ili dok

bih koračao ulicom ka centru, počeo sam da se prisećam dana kad je stradao Rikardo Laverde, čak se i upinjem da se precizno setim svih detalja. Iznenadilo me je kako se lako prisećam tih izgovorenih reči, stvari koje sam video ili čuo, bola koji sam proživeo i prevazišao; iznenadilo me je i s kakvom se spremnošću i posvećenošću predajemo štetnoj vežbi sećanja, koje, na kraju krajeva, ne donosi ništa dobro i samo (služi da) nam otupi normalno funkcionisanje, poput vreća s peskom koje atletičari vezuju oko zglobova dok treniraju. Polako sam shvatao, uz izvesno zaprepašćenje, da je onaj nilski konj svojim stradanjem označio kraj jedne epizode koja je u mom životu počela neko vreme pre toga, otprilike poput nekoga ko se vratio da zatvori vrata koja su slučajno ostala otvorena.

I tako je krenula ova pripovest. Niko ne zna zbog čega je potrebno sećati se ičega, kakvu dobit nam to donosi, ili kakvu moguću kaznu, niti na koji način može da se promeni doživljeno kad ga se prisećamo, al' za mene je postao hitan slučaj da se dobro prisetim Rikarda Laverdea. Negde sam pročitao da čovek priču svog života treba da ispriča sa četrdeset godina, a taj neumoljiv rok nadvija se nada mnom: u trenutku kad pišem ove redove, od te gnusne godišnjice odvaja me tek nekoliko nedelja. *Priča njegovog života*. Ne, ja neću pričati o svom životu, već samo o nekoliko dana koji su se davno odigrali, i pritom ću to učiniti potpuno svestan da se ova priča, kako nas upozoravaju u pričama za decu, jednom već desila i ponoviće se.

To što je mene zapalo da je ispričam manje je važno.

Na dan svoje smrti, početkom 1996, Rikardo Laverde proveo je jutro šetajući uskim pločnicima Kandelarije, u

centru Bogote, između starih kuća s crepovima od ćerpiča i mermernim pločama, s kratkim opisima istorijskih trenutaka koje niko neće čitati, i otprilike oko jedan stigao do sale za bilijar u Ulici 14, spreman da odigra koju partiju sa stalnim mušterijama. Nije delovao nervozno ni uznemireno kad je počeo da igra: uzeo je isti štap kao i uvek i igrao za istim stolom kao i uvek, onim najbližim zidu u dnu sale, ispod uključenog ali utišanog televizora. Završio je tri partije, mada se ne sećam koliko ih je dobio a koliko izgubio, jer tog popodneva nisam igrao s njim, već za susednim stolom. A opet, dobro se sećam trenutka kad je Laverde platio opklade, pozdravio se s igračima i uputio se ka vratima u uglu. Prolazio je između prvih stolova, onih za kojima obično niko ne igra jer neonka u tom delu lokala pravi čudne senke na kuglama od slonovače, kad se zàtutura kao da se o nešto spotakao. Okrenu se i vrati do mesta gde smo mi stajali; strpljivo sačeka da ja završim niz od šest ili sedam karambola koji su me krenuli, čak je kratko zapljeskao i jednom trostranom karambolu; a onda, gledajući me kako na tabli beležim bodove koje sam osvojio, on mi priđe i upita znam li gde bi mogli da mu pozajme nekakav uređaj na kojem bi slušao snimak koji je upravo dobio. Mnogo puta posle toga pitao sam se šta bi bilo da se Rikardo Laverde nije obratio meni nego nekom drugom igraču. Samo, to je besmisleno pitanje, kao i mnogo drugih koje sebi postavljamo o prošlosti. Laverde je imao dobre razloge da se radije obrati meni. To ništa ne može da izmeni, kao što ništa ne menja ono što se desilo posle.

Bio sam ga upoznao krajem prethodne godine, nekoliko nedelja pre Božića. Ja sam uskoro punio dvadeset šest

godina, dve godine pre toga dobio sam svoju advokatsku diplomu, i mada nisam mnogo znao o stvarnom svetu, svet teorije pravnih studija za mene nije imao tajni. Nakon što sam diplomirao s najvišom ocenom – s radom o ludosti kao olakšavajućoj okolnosti za krivičnu odgovornost u *Hamletu*; još se pitam kako mi je uspelo da mi prihvate temu, a kamoli i da je nahvale – postao sam najmlađi diplomac u istoriji moje katedre, ili su mi tako bar rekli stariji u trenutku kad su mi ponudili mesto, i bio sam ubeđen da je posao profesora na Uvodu u pravo, podučavanje osnovama struke generacijâ preplašene dece koja samo što su završila srednju, jedina moguća perspektiva u mom životu. Tamo, stojeći na drvenom podijumu, pred redovima i redovima golobradih i dezorijentisanih momaka i prijemčivih devojaka uvek širom otvorenih očiju, dobio sam prve lekcije o prirodi moći. Od tih studenata novajlija delilo me je tek nekih osam godina, ali među nama se pružao dvostruki ambis, ambis autoriteta i znanja, stvari koje sam ja imao, a kojih oni, tek stasali za život, nisu posedovali nimalo. Divili su mi se, malo me se plašili, i uočih da čovek može da se navikne na taj strah i to divljenje, da su poput droge. Studentima sam pričao o speleolozima zarobljenim u pećini koji posle nekoliko dana počinju da jedu jedni druge kako bi preživeli: pomaže li im tu pravo ili ne? Pričao sam im o starom Šajloku, o funti mesa koju je trebalo da uzme, o mudroj Porciji, koja se pozvala na jedan detalj nepoznavalaca zakona da to spreči: zabavljalo me je da ih gledam kako mlataraju rukama, nadvikuju se i gube u smešnim argumentima dok pokušavaju da nađu, u zavrzlami anegdotskih primera, ideje zakona i pravde. Posle

tih akademskih rasprava došao bih do bilijar-sala u Ulici 14, lokala s niskom tavanicom, punih dima, gde se odvijao drugačiji život, život bez doktrine i prava. Tamo bi se, među sitnim opkladama i gutljajima kafe s konjakom, okončao moj dan, ponekad u društvu jednog ili dvojice kolega, ponekad sa studentkinjama koje bi posle nekoliko čašica možda završile u mom krevetu. Živeo sam blizu, na desetom spratu, gde je vazduh uvek bio hladan, gde je pogled na grad dignut od cigala i betona uvek bio dobar, gde je moj krevet uvek bio spreman da se u njemu raspravlja o shvatanju kazne kod Čezarea Bekarije, ili pak o nekom teškom poglavlju kod Bodenhajmera, pa čak i da se lako, bržim putem, promeni ocena. Život je tada, u to doba koje mi sad deluje kao da pripada nekom drugom, bio pun prilika. A i te prilike su, shvatiš to posle, pripadale nekom drugom: neprimetno su se gasile, poput oseke koja se povlači, sve dok me nisu ostavile na ovom što sam sad.

Baš nekako u to vreme počinjao je moj grad da se udaljava od godina najvećeg nasilja u svojoj skorašnjoj istoriji. Ne govorim o nasilju jeftinih uboda nožem i nasumičnih puškaranja, o izmirivanju računa među sitnim dilerima, već o nasilju koje prevazilazi sitne razmirice i male osvete malih ljudi, o nasilju čiji su vinovnici kolektivni i pišemo ih velikim slovom: Država, Kartel, Vojska, Front. Mi Bogotani smo na njega navikli, delom jer su nam njegovi prizori pristizali sa zapanjujućom redovnošću u vestima i novinama; a toga dana, prizori najskorijeg atentata počeli su da pristižu, kao najnovije vesti, na televizijski ekran. Prvo ugledasmo novinara koji najavljuje

vest s vrata klinike Country, posle prizor jednog izrešetanog mercedesa – kroz uništen prozor videlo se zadnje sedište, ostaci stakla, tragovi sasušene krvi – i naposljetku, kad je za svim stolovima prestalo komešanje i nastala tišina a neko zaurloao da pojačaju ton, ugledasmo, iznad datuma rođenja i još sveže smrti, lice žrtve u crno-beloy varijanti. Beše to političar konzervativac Alvaro Gomes, sin jednog od najkontroverznijih predsednika ovog veka, i sâm višestruki kandidat za mesto predsednika. Niko ne upita zašto su ga ubili, ni ko, jer ta su pitanja u mom gradu izgubila svaki smisao, ili bi se postavljala tek onako retorički, bez očekivanja odgovora, kao jedini način reagovanja pred novim šamarom. Nisam to pomislio u tom trenutku, ali ti zločini (*veleubistva*, kako ih je zvala štampa: brzo sam savladao značenje te fine reči) načinili su okosnicu mog života, ili ga obeležili poput nepredviđenih poseta nekog dalekog rođaka. Imao sam četrnaest godina tog popodneva 1984. kad je Pablo Eskobar ubio ili naručio ubistvo svog najsvetlijeg progonitelja, ministra pravde Rodriga Lare Bonilje (dva plaćenika na motoru, krivina u Ulici 127). Imao sam sedamnaest godina kad je Eskobar ubio ili naručio ubistvo Giljerma Kana, direktora lista *El Espectador* (na nekoliko metara od prostorija te novinske kuće, ubica ga je usmrtio ispalivši mu osam metaka u grudi). Imao sam devetnaest godina i već sam bio odrastao, iako još nisam glasao, kad je stradao Luis Karlos Galan, kandidat za predsednika zemlje, čije je ubistvo bilo drugačije ili je drugačije u našoj mašti jer smo ga svi videli na televiziji: proslava na kojoj su slavili Galana, potom rafali iz automata, a onda telo koje pada na drveni pod, pada bez zvuka, ili je taj zvuk ugušen

žamorom svetine i prvim povicima. Malo nakon toga desilo se ono s avionom Avijanke, boingom 727-21, za koji je Eskobar naručio da eksplodira u vazduhu – na nekom mestu u vazduhu između Bogote i Kalija – da bi ubio političara koji čak nije ni bio u avionu.

I tako smo svi mi igrači bilijara ožalili zločin s pomirenošću koja je već postala nekakva nacionalna idiosinkrazija, nasleđe koje nam je naše doba ostavilo, i potom se svi vratismo svojoj igri. Svi, kažem, osim jednog čija je pažnja i dalje bila prikovana za ekran, gde su scene već prešle na narednu vest i sad su prikazivale jedan prizor zapuštenosti: korida zarasla u korov sve do zastava (ili do mesta gde bi stajale zastave), nadstrešnica pod kojom je rđalo nekoliko starih automobila, džinovski tiranosaurus čije se telo raspadalo u komade i otkrivalo složenu metalnu strukturu, tužnu i ogoljenu poput neke stare ženske lutke iz izloga. Bila je to Hacijenda Napulj, mitološka teritorija Pabla Eskobara, koja je u neko drugo doba bila glavni štab njegovog carstva, koje je posle smrti svog vlasnika, mafijaškog bosa, 1993. ostalo prepušteno sudbini. Vest je govorila o toj zapuštenosti: o posedima koje su zauzeli narko-bosovi, o milionima dolara koje su vlasti protraćile jer nisu znale kako da raspoložu tom svojinom, o svemu što je moglo da se uradi a nije učinjeno s tom bajkovitom zaostavštinom. I tada je jedan od igrača za stolom najbližim televizoru, koji se dotad ni po čemu nije dao primetiti, progovorio kao da govori za sebe, ali uradio je to glasno i spontano, kao oni koji su, usled života u samoći, zaboravili i na samu mogućnost da ih neko čuje.

„Da vidim šta će da urade sa životinjama“, reče on. „Jadničci umiru od gladi i nikog nije briga za to.“

Neko upita na kakve životinje misli. Čovek samo reče: „Šta su one kome krive...“

To su prve reči koje sam čuo od Rikarda Laverdea. Ne reče ništa više: ne reče, recimo, na koje životinje je mislio, ni kako zna da umiru od gladi. No niko ga nije ni pitao, jer svi smo tamo imali dovoljno godina da znamo za najbolje godine Hacijende Napulj. Zoološki vrt bio je legendarno mesto, puka ekscentričnost jednog narko-bosa milionera, a posetiocima je obećavalo čudesa kakvih nema na ovim prostorima. Ja sam ga posetio s dvanaest godina, za vreme raspusta u decembru; naravno, posetio sam ga krišom od mojih roditelja – sama pomisao da im sin kroči na imanje priznatog mafijaša delovala bi im kao skandal, da i ne pominjemo mogućnost da se pritom i zabavi. Ali ja nisam mogao da propustim ono o čemu su svi pričali. Prihvatio sam poziv roditelja jednog drugara; jednog vikenda poranili smo da bismo prešli šest sati puta od Bogote do Puerto Triunfa, a kad smo stigli na hacijendu, pošto smo prošli ispod kamenog ulaza (naziv imanja bio je napisan debelim plavim slovima), pustili smo da nam popodne protekne među bengalskim tigrovima i amazonskim arama, pigmejskim konjima, leptirima velikim kao ruka i čak s parom indijskih nosoroga koji su, kako nam je objasnio jedan momak s lokalnim akcentom i u kamuflažnom prsluku, tek bili stigli tih dana. A tu su bili i nilski konji, naravno, nijedan od njih u ta slavna vremena još nije bio pobegao. Tako da sam ja dobro znao na koje životinje misli taj čovek; nisam, međutim, znao da će mi ga tih nekoliko reči prizvati u sećanje skoro četrnaest godina kasnije. Svakako sam to pomislio kasnije, kako je i očito – a tog dana, na bilijaru,

Rikardo Laverde bio je samo jedan od mnogih koji su u mojoj zemlji sa zanimanjem propratili uspon i pad jednog od najčjuvenijih Kolumbijaca svih vremena, i nisam obratio mnogo pažnje na njega.

A o tom danu se sećam, to da, da mi nije delovao zastrašujuće: bio je tako mršav da je njegov izgled varao, i trebalo je da ga vidiš kako stoji pored štapa za bilijar da bi shvatio da ima jedva metar sedamdeset; retka kosa mišje boje i suva koža i dugi, uvek prljavi nokti odavali su utisak bolesti ili zapuštenosti, zapuštenosti jalove ledine. Tek je bio napunio četrdeset osam, ali delovao je mnogo starije. Govorio je s naporom, kao da mu vazduh izmiče; puls mu je bio tako slab da je plava tačka njegovog taka skoro uvek podrhtavala pred kuglom, i bilo je pravo čudo što ne bi češće zagrebao. Sve na njemu delovalo je umorno. Jednog popodneva, pošto je Laverde otišao, neko od njegovih saigrača (neki čovek njegovih godina, ali boljih kretnji, boljeg disanja, koji je bez ikakve sumnje i danas živ i možda čak čita ova prisećanja) otkrio mi je zašto je sve tako, iako ga ništa nisam ni pitao. „To je zbog zatvora“, pokazujući dok je govorio kratak odsjaj zlatnog zuba. „Zatvor umori čoveka.“

„Bio je zatvoren?“

„Nedavno je izašao. Bio je tamo oko dvadeset godina, tako kažu.“

„A šta je uradio?“

„E, to ne znam“, reče taj čovek. „Ali nešto je sigurno uradio, jelda? Nikog ne zatvore na tako dugo bez razloga.“

Poverovah mu, svakako, jer ništa mi nije davalo osnova da pomislim da postoji i drugačija istina, jer u tom trenutku nije bilo nikakvog razloga da propitujem prvu

naivnu i neočekivanu verziju koju mi je neko izneo o životu Rikarda Laverdea. Pomislih kako nikad nisam upoznao nekog bivšeg zatvorenika – izraz *bivši zatvorenik*, to će svako primetiti, najbolji je dokaz za to – i poraslo je moje zanimanje za Laverdea, ili je porasla moja radoznalost. Duga zatvorska kazna uvek ostavi utisak na mladog čoveka kakav sam ja tad bio. Izračunao sam da sam ja tek bio prohodao kad je Laverde kročio u zatvor, a niko nije neranjiv pred pomišlju da je odrastao i iškolovao se i otkrio seks i možda smrt (smrt kućnog ljubimca i posle smrt dede, na primer), i imao partnere i patio zbog bolnih raskida i upoznao moć odlučivanja, zadovoljstvo ili kajanje zbog tih odluka, upoznao moć da nanese zlo, i zadovoljstvo ili krivicu zbog toga, i sve to dok jedan čovek živi svoj život bez otkrića i nauka, u šta se tako duga kazna svakako pretvori. Neproživljen život, život koji ti iscuri kroz prste, život tvoj i koji ti trpiš, a u isto vreme tuđe vlasništvo, vlasništvo onih koji ga ne trpe.

Skoro neprimetno, počeli smo da se zbližavamo. Isprva je to išlo slučajno: ja bih, recimo, aplaudirao nekom od njegovih poteza – čoveku su dobro išli udarci odbijeni od martinele – a onda bih ga pozvao da igra za mojim stolom ili bih zamolio da ja igram za njegovim. Nerado me je prihvatio, kao početnik šegrt, iako sam ja igrao bolje i uz mene je Laverde konačno mogao prestati da gubi. Posle sam otkrio da njemu poraz ne smeta mnogo – novac koji je stavljao na platno smaragdne boje na kraju svake igre, te dve ili tri tamne i zgužvane novčanice, bio je deo njegovih uobičajenih troškova, u njegovoj računici prethodno odobrena pasiva. Bilijar za njega ne beše razonoda, čak ni nadmetanje, već jedini način na koji

je Laverde mogao da bude deo društva: zvuk kugli kad udare, drvenih brojača na bodovnoj tabli, plavih kreda kako trljaju vrhove starih štapova, sve je to činilo njegov javni život. Van tih hodnika, bez bilijarskog štapa u ruci, Laverde nije umeo da vodi običan razgovor, a kamoli da uspostavi odnos. „Nekad mislim“, reče mi jedini put kad smo iole ozbiljno razgovarali, „da nikad nikog nisam pogledao u oči.“ Bilo je to preterivanje, naravno, ali nisam bio siguran da je taj čovek namerno preterivao. Uostalom, nije me gledao u oči kad je izgovorio te reči.

Sad kad je prošlo toliko godina, sad kad se prisećam s razumevanjem koje tada nisam posedovao, razmišljam o tom razgovoru i deluje mi nestvarno što mi njegova važnost nije tad sinula. (I u isto vreme kažem sebi da smo očajne sudije sadašnjeg trenutka, možda zato što sadašnjost ne postoji stvarno: sve je sećanje, ova rečenica koju sam upravo napisao već je sećanje, sećanje je ova reč koju ste vi, kao čitalac, upravo pročitali.) Godina se bližila kraju; bilo je doba ispita i nije bilo časova; bilijar je postao rutina svakog mog dana, i na neki način im je davao oblik i svrhu. „Ah“, govorio bi mi Rikardo Laverde kad god bi video da stižem. „Čudom ste me zatekli, Jamarara, već sam bio krenuo.“ Nešto se u našim susretima menjalo: saznao sam to one večeri kad se Laverde nije pozdravio sa mnom kao i obično, s druge strane stola, primevši jednu ruku čelu poput vojnika i ostavivši me sa štapom u rukama, već me je sačekao, gledao kako obojici plaćam piće – četiri kafe s konjakom i na kraju jednu koka-kolu – i izašao iz lokala hodajući uz mene. Išao je pored mene do ugla s malim trgom Rosario, kroz miris ventilacije, pečenih hlepčića i otvorene kanalizacije; i

onda, na mestu gde se jedan prilaz spušta ka mračnom otvoru podzemne garaže, potapša me po ramenu, lagano me udari svojom krhkom rukom, što je više ličilo na milovanje nego na pozdrav, i reče mi:

„Dobro, vidimo se sutra. Moram nešto da obavim.“

Video sam ga kako zaobilazi grupice prodavaca dragulja i odlazi pešačkom ulicom koja vodi do Sedme, kako potom skreće za ugao, i onda ga više nisam video. Ulice su počele da se kite božićnim svetlima: ukrasi i lilihipi, reči na engleskom, siluete Sneška Belića u gradu u kome nikad nije pao sneg i gde je pogotovo decembar period s najviše sunca. Ali danju ugašena svetla nisu bila ukras: zaklanjala su pogled, prljala su, zagađivala. Kablovi, okačeni nad našim glavama, razapeti s jedne strane ulice na drugu, bili su nalik visećim mostovima, a na trgu Bolivar uvijali su se kao nekakve biljke penjačice uz bandere, uz jonske stubove Kapitola, uz zidove katedrale. Golubovi su, to stoji, imali više kablova za odmor, a prodavci kukuruza nisu mogli da postignu da usluže sve turiste, kao što nije bilo dovoljno ni uličnih fotografa: stariji ljudi u ponču i s pustenim šeširima hvatali su mušterije kao što se goni stoka i posle bi se, u trenutku slikanja, prekrili crnim čaršavom preko glave, ne zato što to zahteva aparat, već zato što su to mušterije očekivale. I ti fotografi bili su preživeli iz nekog drugog vremena, kad nisu svi mogli sebi da naprave portret, a ideja da na ulici kupiš fotografiju na kojoj te je neko uslikao (često a da ti i ne primetiš) nije bila potpuno besmislena. Svaki stanovnik Bogote u izvesnim godinama ima jednu sliku s ulice, najviše iz Sedme, bivše ulice Real del Komersio, Trgovačke, kraljice svih ulica u Bogoti; moja generacija odrasla je

gledajući te fotografije u porodičnim albumima, muškarce u trodelnim odelima, žene s rukavicama i kišobranima, ljude iz drugog vremena, kad je Bogota bila hladnija i kišnija i domaćinskija, ali jednako naporna. Ja među svojim papirima imam sliku koju je deda kupio pedesetih i sliku koju je moj otac kupio nekih petnaest godina kasnije. Nemam pak sliku koju je Rikardo Laverde kupio tog popodneva, iako je taj prizor tako jasno opstao u mom sećanju da bih mogao da ga iscrtam do poslednje crtice kad bih imao talenta za crtanje. Ali nemam ga. To je jedan od talenata koji nemam.

Dakle, to je bilo ono što je Laverde imao da obavi. Kad se rastao od mene, krenuo je ka trgu Bolivar i tražio da mu urade jedan od tih namerno anahronih portreta, i sutradan je došao na bilijar s rezultatom u ruci – fotografija u tonu sepije, s potpisom fotografa, na kome se pojavljuje čovek manje tužan ili snužden nego inače, čovek za koga bi moglo da se kaže, da činjenice tokom poslednjih meseci nisu učinile tu tvrdnju drskom, da je čak zadovoljan. Sto je još uvek bio prekriven crnom plastikom, i na tu pokrivku Laverde spusti sliku, sopstvenu sliku, i zadivljeno je osmotri: bio je fino začušljan, bez ijednog nabora na odeći, desna ruka bila mu je ispružena i dva goluba kljucala su mu na dlanu; iza njega nazirali su se pogledi jednog para radoznalaca, oboje s rančevima i u sandalama, a u dnu, daleko u dnu, pored kolica s kukuruzom uvećanih zbog perspektive slike, Palata pravde.

„Baš je dobra“, rekoh mu. „Juče ste je uradili?“

„Da, upravo juče“, reče i odmah mi objasni: „Dolazi mi supruga.“

Ne reče mi slika je poklon. Ne pojasni zašto bi taj neobični poklon zanimalo njegovu suprugu. Nije me uputio na svoje godine provedene u zatvoru, mada meni beše više nego jasno da se ta okolnost nadvija nad celom njegovom situacijom, lešinar nadnet nad psom na umoru. Rikardo Laverde se, u svakom slučaju, ponašao kao da niko na bilijaru ne zna za njegovu prošlost; u trenutku osetih da taj umišljaj među nama odražava jednu osetljivu ravnotežu, i odabrah da je ne prekinem.

„Kako to dolazi?“, upitah. „Odakle dolazi?“

„Ona je iz Sjedinjenih Država, porodica tamo živi. Moja supruga je, pa, recimo, u poseti.“ A potom:

„Je li dobra slika? Deluje vam dobro?“

„Deluje mi baš dobro“, popustih mu pomalo nevoljno. „Vrlo ste otmeni na slici, Rikardo.“

„Vrlo otmen“, reče on.

„Znači, oženjeni ste jednom gringom“, rekoh.

„Zamislite to.“

„Dolazi za Božić?“

„E, kamo sreće“, reče Laverde. „Kamo sreće.“

„Zašto 'kamo sreće', zar to nije sigurno?“

„Pa, prvo moram da je ubedim. Duga je to priča, ne tražite da vam objašnjavam.“

Laverde skloni crnu pokrivku sa stola, ne odjednom, kako rade drugi igrači bilijara, već savivši je iz više poteza, pažljivo, skoro s ljubavlju, kako se slaže zastava na nekoj državnoj sahrani. On se sagnu nad sto, ponovo se uspravi, potraži bolji ugao, ali posle celog tog rituala naposletku udari pogrešnu kuglu. „Sranje“, reče on. „Izvinite.“ Ode do table, upita koliko je karambola imao, obeleži ih vrhom taka (i slučajno okrznu beli zid, ostavivši plav

i duguljast mladež pored drugih plavih mladeža, s vremenom tu nakupljenih). „Izvinite“, ponovo reče. Njegova je glava, najednom, bila negde drugde: njegovi pokreti, pogled uprt u kugle od slonovače, koje su lagano zauzimale nove položaje na tkanini, pripadali su čoveku koji je otišao, nekoj vrsti utvare. Počeh da razmatram mogućnost da su Laverde i njegova žena razvedeni, a onda mi sinu, poput otkrovenja, druga, teža i stoga zanimljivija mogućnost – njegova žena ne zna da je Laverde izašao iz zatvora. U deliću sekunde, između dva udarca, zamislilih čoveka koji izlazi iz zatvora u Bogoti – prizor u mojoj mašti odvijao se u Distritalu, poslednjem za koji sam čuo kao student Kriminalistike – i koji svoj izlazak čuva u tajnosti da bi nekog iznenadio, neka vrsta naopakog Vejkfilda,³ koga zanima da na licu svog jedinog člana porodice vidi onaj iznenađen izraz ljubavi koji smo nekad u životu svi želeli da ugledamo, ili čak sami isprovocirali dobro smišljenim zapletima.

„A kako vam se zove supruga?“, upitah.

„Elena“, reče on.

„Elena de Laverde“, rekoh ja kao da odmeravam to ime, i dodavši mu prisvojnu rečcu koju skoro svi iz ove generacije u Kolumbiji i dalje koriste.

„Ne“, ispravi me Rikardo Laverde. „Elena Frits. Nikad nismo želeli da uzme moje prezime. Moderna žena, kao što vidite.“

„To je moderno?“

„Pa, u to doba bilo je moderno. Ne menjati prezime. A pošto je 'gringa', ljudi su joj progledali kroz prste.“ A onda,

3 Wakefield – poznata priča američkog pisca Nataniijela Hotorna. (Prim.prev.)

uz nenadanu ili povraćenu lakoću razgovora: „I hoćemo po pićence?“

I tako, od gutljaja do gutljaja belog ruma koji je u grlu ostavljao ukus medicinskog alkohola, proteče nam več. Oko pet nas bilijar već više nije zanimao, pa ostavismo štapove na stolu, stavismo tri kugle u kartonski pravougaonik njihove kutije i sedosmo na drvene stolice, kao posmatrači ili pratioci, ili umorni igrači, svako sa svojom visokom čašom za rum u ruci, s vremena na vreme je mućkajući da bi se novi led dobro promešao, sve više ih mrljajući prstima prljavim od znoja i praha krede. S tog mesta videli smo šank, ulaz u oba kupatila i ćošak gde je bio okačen televizor, i čak smo mogli da komentarišemo poteze za nekoliko stolova. Za jednim od njih, četiri igrača koja nikad ranije nismo videli, u svilenim rukavicama i sa sklopivim štapovima, kladili su se na jednog momka u iznos koji mi zajedno ne bismo potrošili za mesec dana. Upravo tu, dok smo sedeli jedan uz drugog, Rikardo Laverde mi reče to da nikad nikog nije pogledao u oči. Takođe na tom mestu nešto počeo da me tišti u vezi s Rikardom Laverdeom: neko duboko neslaganje između njegovog načina izražavanja i njegovih uvek otmenih manira i njegovog nezgrapnog izgleda i neizvesnih finansija, samog njegovog prisustva na ovim mestima gde malo stalnosti traže ljudi čiji je život, iz bilo kog razloga, nestalan.

„Baš čudno, Rikardo“, rekoh mu. „Nikad vas nisam pitao čime se bavite.“

„Tako je, nikad“, reče Laverde. „Ni ja vas. Ali zato što pretpostavljam da ste profesor, svi su ovde profesori, u centru ima previše univerziteta. Jeste li profesor, Jamara?“

„Jesam“, uzvratih. „Prava.“